

Γενικά

Αμέσως μετά την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης του Βουκουρεστίου (28 Ιουλίου 1913), το Γενικό Στρατηγείο επέστρεψε στην Αθήνα. Το σημαντικότερο θέμα που το απασχολούσε εκείνη την περίοδο ήταν η αναδιοργάνωση και αναδιάταξη του στρατού.

Στο μεταξύ, νέες διαφορές είχαν προκύψει με την Τουρκία στις συνεχιζόμενες διαπραγματεύσεις για την οριστική διευθέτηση των μεταξύ τους εκκρεμοτήτων και η Ελληνική Κυβέρνηση διέταξε τη συγκρότηση και πάλι των εμπόλεμων μονάδων και υπηρεσιών που μόλις είχαν αποστρατευθεί.

Πράγματι, η κινητοποίηση αυτή του Ελληνικού Στρατού ενίσχυσε τη διαπραγματευτική ικανότητα της χώρας και υποχρέωσε τους Τούρκους να υπογράψουν τελικά την 1η Νοεμβρίου 1913 στην Αθήνα την ομώνυμη ελληνοτουρκική συνθήκη ειρήνης. Στις 4 Νοεμβρίου 1913, με διαταγή του Υπουργείου Στρατιωτικών, άρχισε η αποστράτευση. Επακολούθησε μια σύντομη περίοδος ειρήνης, κατά την οποία η χώρα επιδόθηκε στο τεράστιο έργο της ανορθώσεώς της. Ωστόσο η περίοδος ομαλότητας και πάλι τερματίστηκε σύντομα εξαιτίας του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου και της γενικής επιστρατεύσεως της 10ης Σεπτεμβρίου 1915, η οποία διήρκεσε εννέα μήνες και έληξε μετά από ισχυρή πίεση των Δυνάμεων της Συνεννοήσεως.

Μεσολάβησε η απόβαση των Συμμάχων (Αγγλογάλλων) στη Θεσσαλονίκη, η δημιουργία του «*Μακεδονικού Μετώπου*» και η διάσταση απόψεων μεταξύ του πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου και του βασιλιά Κωνσταντίνου, σχετικά με την άμεση είσοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό των Συμμάχων. Συνέπεια της διενέξεως αυτής ήταν να παραιτηθεί στις 22 Σεπτεμβρίου 1915 η Κυβέρνηση Βενιζέλου και να αρχίσει ένας βαθύς διχασμός του λαού, που τόσα δεινά επέφερε στη χώρα.

Στο μεταξύ, στις 17 Αυγούστου 1916 εξερράγη στη Θεσσαλονίκη φιλοβενιζελικό στρατιωτικό κίνημα, το οποίο επικράτησε εύκολα και σχημάτισε την Επιτροπή Εθνικής Άμυνας. Λίγες ημέρες αργότερα έφτασε και εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη η Προσωρινή Κυβέρνηση, η οποία ζήτησε και πέτυχε να αναγνωριστεί από τους Συμμάχους. Η Κυβέρνηση Εθνικής Άμυνας, αφού ανακοίνωσε ότι βρισκόταν σε πόλεμο με τη Βουλγαρία και τη Γερμανία, προέβη στη συνέχεια στην επιστράτευση και οργάνωση του Σώματος Στρατού Εθνικής Άμυνας από τις Μερραρχίες Σερρών, Κρήτης και Αρχιπελάγους, το οποίο και ενέταξε στις συμμαχικές δυνάμεις του Μακεδονικού Μετώπου.

Επακολούθησε ο ναυτικός αποκλεισμός της χώρας και η βίαιη κατάληψη του μεγαλύτερου τμήματός της από τους Συμμάχους, ο αφοπλισμός του στρατού και η μεταφορά του όγκου του στην Πελοπόννησο, η εκθρόνιση του βασιλιά Κωνσταντίνου και η άνοδος στο θρόνο του πρίγκιπα Αλεξάνδρου. Η νέα Κυβέρνηση, υπό τον Ελευθέριο Βενιζέλο (Ιούνιος 1917), κήρυξε αμέσως και επίσημα τον πόλεμο κατά των Κεντρικών Δυνάμεων και άρχισε με γοργό ρυθμό την αναδιοργάνωση, εξοπλισμό και εκπαίδευση του στρατού, που ολοκληρώθηκε το καλοκαίρι του 1918.

Ο ανανεωμένος αυτός στρατός έλαβε μέρος στο πλευρό των Συμμάχων κατά τις νικηφόρες επιχειρήσεις για τη διάσπαση του Μακεδονικού Μετώπου (Σεπτέμβριος 1918), στην εκστρατεία κατά των Μπολσεβίκων στην Ουκρανία και με το σύνολο σχεδόν των δυνάμεών του σε αυτή της Μικράς Ασίας.

Ο προσωρινός οργανισμός του Στρατού του 1913 – Σύσταση νέων Σωμάτων και Υπηρεσιών

Η μεγάλη έκταση των συνόρων και ο διπλασιασμός, σχεδόν, του πληθυσμού της χώρας καθιστούσαν επιτακτική την αύξηση του στρατού. Για το λόγο αυτό αποφασίστηκε η κατάργηση του Γενικού Στρατηγείου και η επάνοδος της Επιτελικής Υπηρεσίας υπό το Υπουργείο Στρατιωτικών, καθώς και η συγκρότηση, για πρώτη φορά, έξι στρατηγείων σωμάτων στρατού, στα οποία και υπήχθησαν όλες οι μεραρχίες.

Στο τέλος του 1913 καθορίστηκε νομοθετικά η προσωρινή οργάνωση του στρατού, μέχρι να ψηφιστεί ο οριστικός Οργανισμός του, η οποία περιλάμβανε Πεζικό, Ιππικό, Πυροβολικό, Μηχανικό, Μεταγωγικό και Νοσοκόμους.

Με τα μέτρα αυτά αυξήθηκε η δύναμη του στρατού κατά πολύ και τέθηκαν οι βάσεις για την καλύτερη οργάνωση, εκπαίδευση και γενικά τη βελτίωση της μαχητικής ικανότητας του στρατεύματος.

Τον Ιανουάριο του 1914 αναδιοργανώθηκε η Επιτελική Υπηρεσία Στρατού, η οποία απαρτίστηκε από το Διοικητικό Γραφείο και τις Διευθύνσεις Πολεμικών Επιχειρήσεων και Οχυρώσεων, Οργανισμού, Επιστρατεύσεως και Μεταφορών, Εκπαιδύσεως, Κανονισμών και Ιστορίας και τέλος Πληροφοριών και Πολιτικών Υποθέσεων.

Τον ίδιο χρόνο συστήθηκε η Ανακτορική Φρουρά (δύο σουλαμοί Ευζώνων), τα Φρούρια Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων (καταργήθηκε λίγο αργότερα) και Καβάλας και οκτώ Εφορίες Υλικού Πολέμου. Επίσης, συστήθηκαν τα Σώματα Στρατιωτικής Επιμελητείας, Μεταγωγικού, Ελέγχου Οικονομικής Υπηρεσίας, Διαχειριστών, Χαρτογράφων, Στρατιωτικών Φαρμακοποιών, Αρχαιοφυλάκων, Γραφείων-Καλλιγράφων-Σχεδιαστών και Μόνιμων Υπαξιωματικών και Ανθυπασπιστών.

Τέλος, εξαιτίας των ελλείψεων που παρατηρήθηκαν σε στελέχη κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913 και της αύξησής του στρατού κατά την περίοδο αυτή, επιτράπηκε η μονιμοποίηση τετρακοσίων είκοσι πέντε έφεδρων αξιωματικών για το Πεζικό, το Πυροβολικό, το Ιππικό, το Μηχανικό και το Υγειονομικό.

Το Σεπτέμβριο του 1917 συστήθηκε στο Υπουργείο Στρατιωτικών θέση Γενικού Επιτελάρχη και ιδρύθηκαν Αρχηγεία Πεζικού και Πυροβολικού, ενώ διαλύθηκε η Ταξιαρχία Ιππικού και συγκροτήθηκε η Μεραρχία Ιππικού με τρία συντάγματα.

Από το Νοέμβριο του 1917 έγιναν σημαντικές αλλαγές στο Υπουργείο Στρατιωτικών και συστήθηκαν σταδιακά μέχρι το 1921 οι ακόλουθες Διευθύνσεις και Υπηρεσίες, που ήταν αυτόνομες και υπάγονταν στο Υπουργείο Στρατιωτικών: Διεύθυνση Δικαιοσύνης, Υπηρεσία Ελέγχου Δαπανών και Υλικού Στρατού, Διεύθυνση Ιππονειών, η οποία το 1921 μετονομάστηκε σε Κτηνιατρική Υπηρεσία, Διεύθυνση Χωροφυλακής, Διεύθυνση Υγειονομικής Υπηρεσίας, Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών, Χημική Υπηρεσία, Διεύθυνση Αεροπορίας, η οποία μέχρι το 1921 αποτελούσε «*Τμήμα Αεροπορίας*» στη Διεύθυνση Μηχανικού, Στρατιωτική Ταμειακή Υπηρεσία, Θρησκευτική Υπηρεσία του Στρατεύματος και τέλος Διεύθυνση Μεταγωγικού και Αυτοκινήτων, ενώ το Φεβρουάριο του 1918 καθορίστηκαν και οι αρμοδιότητες του Αρχηγού Στρατού.

Η οργάνωση του Στρατού Εθνικής Άμυνας

Η δημιουργία νέου στρατού ήταν έργο δυσχερέστατο. Η μεγαλύτερη δυσκολία προερχόταν από την έλλειψη των απαιτούμενων υλικών μέσων, που δεν ήταν δυνατό να εξασφαλιστούν, παρά μόνο από χορηγήσεις των Συμμάχων.

Ωστόσο, η Επιτροπή Εθνικής Άμυνας άρχισε την εργασία της οργανώσεως «εκ των ενόντων» και στις αρχές Σεπτεμβρίου του 1916 είχε συγκροτηθεί το πρώτο τάγμα Εθνικής Άμυνας. Επίσης, το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου, άρχισε στη Θεσσαλονίκη η οργάνωση και μιας μεραρχίας, η οποία, λίγο αργότερα, ονομάστηκε Μεραρχία Σερρών.

Οι προσπάθειες για τη δημιουργία του νέου στρατού εντάθηκαν αφότου ανέλαβε την ηγεσία του κινήματος Εθνικής Άμυνας η Προσωρινή Κυβέρνηση Θεσσαλονίκης, με υποχρεωτική στρατολογία στις περιοχές που είχε υπό τον έλεγχό της.

Η Προσωρινή Κυβέρνηση είχε αποφασίσει αρχικά να συγκεντρώσει 80-90.000 άνδρες και να συγκροτήσει πέντε μεραρχίες (Σερρών, Αρχιπελάγους, Κρήτης, Κυκλάδων και Θεσσαλονίκης) με δύναμη 10.000 ανδρών η καθεμία. Παρά τις δυσκολίες που υπήρχαν, πέτυχε, μέχρι το Νοέμβριο, να συγκροτήσει τα δύο πρώτα συντάγματα και ορισμένες άλλες μονάδες της Μεραρχίας Σερρών. Η συγκρότηση των υπόλοιπων μονάδων ολοκληρώθηκε στο τέλος Φεβρουαρίου του 1917.

Η Μεραρχία Αρχιπελάγους συγκροτήθηκε στα νησιά του βορειοανατολικού Αιγαίου (Λέσβο, Χίο, Σάμο και Λήμνο), από οπλίτες που ήταν εκεί και προπαντός από επίστρατους. Τον Απρίλιο του 1917 η μεραρχία μεταφέρθηκε, με επίτακτα ελληνικά πλοία, στη Θεσσαλονίκη, όπου οι μονάδες της εξοπλίστηκαν και συμπληρώθηκαν σε κτήνη και υλικά. Μέχρι το τέλος Απριλίου η μεραρχία είχε ολοκληρώσει την οργάνωσή της.

Η Μεραρχία Κρήτης συγκροτήθηκε κυρίως από επίστρατους στη Μεγαλόνησο. Στις αρχές Μαΐου άρχισε η μεταφορά της μεραρχίας στη Θεσσαλονίκη και μέχρι το τέλος του ίδιου μήνα είχαν μεταφερθεί σχεδόν όλες οι μονάδες της.

Την ίδια περίοδο στη Θεσσαλονίκη είχε αρχίσει η οργάνωση ενός συντάγματος Σιδηροδρόμων, ενός τηλεγραφητών και ενός Σκαπανέων, μιας μοίρας Ορειβατικού Πυροβολικού και μερικών μη μάχιμων μονάδων ενώ, παράλληλα, στις Κυκλάδες και στα Επτάνησα είχαν συγκροτηθεί, μέχρι το τέλος Μαΐου του 1917, τρία συντάγματα Πεζικού και στη Θεσσαλονίκη τρία έμπεδα, για την εξυπηρέτηση των τριών μεραρχιών, οι οποίες συγκροτούσαν το Σώμα Στρατού Εθνικής Άμυνας και βρισκόνταν ήδη στο μέτωπο ή κατευθύνονταν προς αυτό.

Την 1η Ιουνίου του 1917 η δύναμη του Στρατού Εθνικής Άμυνας ανερχόταν σε 1.497 αξιωματικούς και 53.271 οπλίτες. Εξάλλου, η Χωροφυλακή, που είχε συγκροτηθεί κυρίως από Κρητικούς, διέθετε 274 αξιωματικούς και 5.361 οπλίτες.

Η είσοδος της Ελλάδας στον πόλεμο και η αναδιοργάνωση του Στρατού

Το πρώτο μέτρο που πήρε η κυβέρνηση Βενιζέλου ήταν η επίσημη είσοδος της χώρας στον πόλεμο στο πλευρό των Συμμάχων και η Ελλάδα, για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του πολέμου, έπρεπε οπωσδήποτε να αναδιοργανώσει το στρατό της και να ξεκινήσει τμηματική επιστράτευση.

Παράλληλα, η Κυβέρνηση επιδίωξε, και πέτυχε να υπογραφεί, σύμβαση με τη Γαλλία, με την οποία αυξήθηκε η Γαλλική Στρατιωτική Αποστολή, που ήδη υπήρχε στη Θεσσαλονίκη. Η δραστηριότητά της Στρατιωτικής Αποστολής στράφηκε κυρίως στην προετοιμασία της γενικής επιστρατεύσεως, την εκπαίδευση των στελεχών και του στρατεύματος και την εκπόνηση, με τη συνεργασία και του Αρχιστράτηγου των Συμμαχικών Δυνάμεων του Μακεδονικού Μετώπου, σχεδίου χρησιμοποίησεως του Ελληνικού Στρατού.

Τον Ιούλιο του 1917 υπολογιζόταν ότι, μέχρι το τέλος του έτους, θα ήταν δυνατό να έχουν οργανωθεί έξι έως επτά μεραρχίες με υλικά, που υπήρχαν στην Ελλάδα ή θα χορηγούνταν από τους Συμμάχους. Η κάθε μία μεραρχία αποφασίστηκε να περιλαμβάνει τρία συντάγματα Πεζικού (των τριών ταγμάτων το καθένα), μία ημιλαρχία, δύο μοίρες Ορειβατικού Πυροβολικού, μία μοίρα Πεδινού Πυροβολικού, μία μοίρα Πυροβολικού Χαρακωμάτων, δύο λόχους Μηχανικού και τις λοιπές απαραίτητες υπηρεσίες. Καθένα τάγμα Πεζικού διέθετε τρεις λόχους Πεζικού και μία πολυβολαρχία.

Τελικά, ο Ελληνικός Στρατός αποφασίστηκε να αποτελείται από τρία σώματα στρατού (Σώμα Στρατού Εθνικής Άμυνας, Α΄ Σώμα Στρατού και Β΄ Σώμα Στρατού) με τρεις μεραρχίες το κάθε σώμα.

Η συγκρότηση, ωστόσο, των νέων μεραρχιών προχωρούσε, ιδιαίτερα τους πρώτους μήνες, με βραδύ ρυθμό, εξαιτίας της εσωτερικής καταστάσεως της χώρας και των καθυστερήσεων στις αφίξεις του απαιτούμενου υλικού.

Μέχρι τα μέσα Απριλίου είχαν επιστρατευθεί, κατά σειρά, οι I Μεραρχία Λάρισας, η XIII Χαλκίδας, η II Αθηνών και η IX Ιωαννίνων. Απαιτήθηκε όμως αρκετός χρόνος για να συμπληρώσουν την πολεμική τους οργάνωση και την εκπαίδευσή τους και να κριθούν έτοιμες για αποστολή στο μέτωπο.

Στο μεταξύ, είχε καθοριστεί να επιστρατευθούν, μεταξύ Απριλίου και Ιουνίου, τρεις ακόμη μεραρχίες, η III Πατρών, IV Ναυπλίου και η XIV Καλαμάτας, ώστε το σύνολο των ελληνικών μεραρχιών να φτάσει στις δέκα.

Με τη συγκρότηση και των τριών αυτών μεραρχιών ολοκληρώθηκε η εμπόλεμη σύνθεση του Ελληνικού Στρατού, του οποίου η δύναμη στο μέτωπο ανερχόταν σε 104.500 αξιωματικούς και οπλίτες, με Αρχιστράτηγο των ελληνικών δυνάμεων στο μέτωπο, από το τέλος Μαΐου 1918, τον Αντιστράτηγο Πυροβολικού Παναγιώτη Δαγκλή.

Οπλισμός – Οχύρωση

Ο βασικός οπλισμός του στρατού, μετά τη λήξη των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913, αποτελούνταν από 166.000 τυφέκια Μάνλιγκερ-Σενάουερ, 44.000 Μάουζερ και Μάνλιγκερ βουλγαρικά, που προέρχονταν από λάφυρα, 77.000 Γκρας παλαιού τύπου και 274 πολυβόλα Σβαρτσελόζε και Μαξίμ. Πυροβόλα υπήρχαν 168 πεδινά και 98 ορειβατικά Σνάιντερ-Δαγκλή των 75 χιλιοστών.

Το 1917, με τη γενική επιστράτευση, ο στρατός εφοδιάστηκε με τυφέκια Μάνλιγκερ-Σενάουερ καθώς και με 40 τυφέκια Λεμπέλ, κατά λόχο, για την εκτόξευση οπλοβομβίδων. Το Πυροβολικό ενισχύθηκε με 56 πεδινά και 20 ορειβατικά πυροβόλα. Εξάλλου, καθιερώθηκαν τα οπλοπολυβόλα στον οπλισμό του Πεζικού και αυξήθηκε ο αριθμός των πολυβόλων, κατά τάγμα Πεζικού, από δύο σε οκτώ (μία πολυβολαρχία).

Η ευρεία ανάπτυξη του στρατού, τα εκτεταμένα σύνορα και οι ελλείψεις συγκοινωνίες έπεισαν την Επιτελική Υπηρεσία του Στρατού, μετά το πέρας των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913, για την ανάγκη οχυρώσεως ορισμένων ευπαθών τοποθεσιών των ελληνβουλγαρικών συνόρων στην ανατολική Μακεδονία, όπου η απειλή παρουσιαζόταν μεγαλύτερη εκείνη την περίοδο.

Η οχύρωση όμως μίας γραμμής δεν επαρκούσε, γιατί, σε περίπτωση διασπάσεως της σε ένα σημείο, δημιουργούνταν απειλή για ολόκληρη την ανατολική Μακεδονία. Συνεπώς, ήταν αναγκαία μια δεύτερη εσωτερική γραμμή, για τη συγκράτηση ενδεχόμενης εισβολής. Μετά από αυτό, αποφασίστηκε να οχυρωθούν οι κύριες διαβάσεις στη μεθόριο και από την εσωτερική γραμμή η περιοχή της Καβάλας.

Με τον τρόπο αυτόν εξασφαλιζόταν η ανατολική Μακεδονία και οπωσδήποτε επιτυγχανόταν η κάλυψη της επιστρατεύσεως και της στρατηγικής συγκεντρώσεως των ελληνικών δυνάμεων. Αν αυτό δεν ήταν εφικτό, τότε το περιχαρακωμένο στρατόπεδο της Καβάλας θα χρησίμευε ως βάση εξορμήσεως για την ανακατάληψη των εδαφών, που είχαν απωλεσθεί και την αποκατάσταση της τοποθεσίας των συνόρων. Η οχύρωση έγινε με περίκλειστα ημιμόνιμα έργα ανασχέσεως, προοριζόμενα για αντίσταση λίγων ημερών. Μεμονωμένα οχυρά, πλαισιούμενα με μικρότερα κλειστά έργα οχυρώσεως, απαγόρευαν την περίσχεση και υπερκέραση του κύριου οχυρού. Συνολικά, κατασκευάστηκαν επτά οχυρά μεταξύ των ποταμών Στρυμόνα και Νέστου, ένα ανατολικά της λίμνης Δοϊράνης και αυτά γύρω από την Καβάλα για την εξασφάλιση της ίδιας της Καβάλας και του όρμου των Ελευθερών.

Εκπαίδευση

Η στρατιωτική εκπαίδευση κατά την περίοδο 1913-1923, εξαιτίας του πολέμου και των συνεχών επιστρατεύσεων και εκστρατειών του Ελληνικού Στρατού, ήταν περιορισμένη. Η Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, πολλές φορές, υποχρεώθηκε να διακόψει τα μαθήματά της ενώ τα περισσότερα στρατιωτικά σχολεία, που συστήθηκαν το 1914 και τον επόμενο χρόνο, με την κήρυξη της επιστρατεύσεως, ανέστειλαν τη λειτουργία τους.

Η Γαλλική Στρατιωτική Αποστολή, που είχε ανακληθεί το 1911, εξακολούθησε να εργάζεται και μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913. Από την Ελλάδα αναχώρησε τον Αύγουστο του 1914, όταν κηρύχθηκε επιστράτευση στη Γαλλία.

Σημαντική, ωστόσο, ήταν η προσφορά της Γαλλικής Στρατιωτικής Αποστολής, που ανέλαβε αρχικά την οργάνωση και εκπαίδευση του Στρατού Εθνικής Άμυνας και στη συνέχεια των μεραρχιών, οι οποίες επιστρατεύθηκαν από τα μέσα του 1917. Εντατική εκπαίδευση, με σύγχρονες μεθόδους, των μεραρχιών αυτών γινόταν κυρίως στο στρατόπεδο της Φιλαδέλφειας στη Μακεδονία και τα αποτελέσματα ήταν άκρως ικανοποιητικά.

Τα σημαντικότερα από τα στρατιωτικά σχολεία, που λειτούργησαν κατά την περίοδο αυτή, ήταν η Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, τα διάφορα Σχολεία Εφαρμογής, το Σχολείο Λοχαγών, το Σχολείο Υγειονομικών και η Στρατιωτική Σχολή Διαχειρίσεως και Λογιστικών.

Το 1914 καταργήθηκαν οι Ουλαμοί Υποψήφιων Έφεδρων Αξιωματικών των μεραρχιών και στη θέση τους συστήθηκαν νέοι, ανά έναν κατά σώμα στρατού ενώ τον ίδιο χρόνο θεσπίστηκε στρατιωτική προπαίδευση των νέων για τη συμπλήρωση της στρατιωτικής θητείας τους. Τα σωματεία, σχολεία κ.τ.λ., που είχαν αποδεχθεί το πρόγραμμα της στρατιωτικής εκπαίδευσής, ενισχύονταν από το Κράτος με ηθική και υλική συνδρομή. Η διάρκεια της εκπαίδευσής ήταν τριετής και μετά από σχετικές εξετάσεις οι εκπαιδευόμενοι αποκτούσαν πτυχίο στρατιωτικής ικανότητας.

Το 1916 καθορίστηκε με Βασιλικό Διάταγμα ο τρόπος εκπαίδευσής και απονομής πτυχίου πλοηγού αεροσκάφους, από την Αεροπορική Υπηρεσία Στρατού, στους αξιωματικούς και ανθυπασπιστές μαθητές αεροπόρους ενώ ρυθμίστηκε επίσης, σε νέα βάση, ο τρόπος αποστολής αξιωματικών για εκπαίδευση στο εξωτερικό.

Τέλος, την ίδια περίοδο, εκδόθηκαν πολλοί στρατιωτικοί κανονισμοί και εγκρίθηκε ειδική δαπάνη στον ετήσιο προϋπολογισμό του Υπουργείου Στρατιωτικών για την έκδοση δύο περιοδικών, ένα για τους αξιωματικούς και ένα για τους οπλίτες.

[Στρατολογία – Επιστράτευση](#)

Στρατολογία

Το 1913 η χώρα διαιρέθηκε σε πέντε στρατιωτικές περιοχές -μία για κάθε σώμα στρατού- και αυτές σε δεκατέσσερις στρατιωτικές περιφέρειες, όσες και οι μεραρχίες. Στη ζώνη ευθύνης κάθε μεραρχίας λειτουργούσε ένα στρατολογικό γραφείο. Αργότερα, και μέχρι το 1921, τα στρατολογικά γραφεία αυξήθηκαν, αφού λειτούργησαν προσωρινά νέα στην Κρήτη, την Αδριανούπολη, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη για να καλύψουν έκτακτες στρατολογικές ανάγκες καθώς και στη Νέα Υόρκη και το Σικάγο για τη στρατολογία ή ρύθμιση στρατολογικών θεμάτων των εκεί Ελλήνων στρατευσίμων ή εφέδρων.

Ένα χρόνο μετά, το 1914, συστήθηκε ξεχωριστό Σώμα Στρατολόγων και ρυθμίστηκε και το θέμα της κατατάξεως εθελοντών.

Άλλες σημαντικές αλλαγές στρατολογικού ενδιαφέροντος, αυτή την περίοδο, αφορούσαν τις αναβολές κατατάξεως, την επιβολή ποινών φυλακίσεως στους ανυπότακτους, την εγγραφή στα μητρώα αρρένων των αδήλων, την εκτέλεση της στρατολογικής υπηρεσίας από τα σώματα στρατού, τα στρατολογικά γραφεία, τους δήμους και τις κοινότητες, καθώς και άλλα παρεμφερή θέματα, ώστε η στράτευση να είναι καθολική, όπως επέβαλλαν οι ανάγκες εκείνη την περίοδο.

Επιστράτευση

Στις 10 Σεπτεμβρίου του 1915 η Ελλάδα κήρυξε επιστράτευση, κυρίως για προληπτικούς λόγους, επειδή νωρίτερα είχε κηρύξει επιστράτευση και η Βουλγαρία. Ο στρατός παρέμεινε υπό τα όπλα για εννέα μήνες και η αποστράτευσή του έγινε σταδιακά και κάτω από την πίεση των Συμμάχων.

Τον Απρίλιο του 1916 όλο το υλικό επιστρατεύσεως διακρίθηκε σε υλικό Στρατού, Πυροβολικού, Μηχανικού, Αυτοκινήτων, Υγειονομικού και κοινής χρήσεως. Το Νοέμβριο του ίδιου έτους καθορίστηκαν με πάγιο τρόπο η αποθήκευση, κατανομή, ταξινόμηση, διαχείριση, διάθεση, αποστολή και παράδοση στα αρμόδια διαχειριστικά όργανα του υλικού επιστρατεύσεως ενώ καταργήθηκε το σύστημα εφοδιασμού που ίσχυε μέχρι τότε.

Από τον Αύγουστο του 1917 άρχισε να γίνεται τμηματικά νέα επιστράτευση του Ελληνικού Στρατού, η οποία σημείωσε σημαντική επιτυχία, παρά τις δυσχέρειες που αντιμετώπισε στα αρχικά της στάδια. Η επιστράτευση συνεχίστηκε τμηματικά μέχρι το 1922, οπότε έληξε η εκστρατεία του Ελληνικού Στρατού στη Μικρά Ασία. Η συνολική δύναμη του στρατού, κατά την κορύφωση της επιστρατεύσεως, το καλοκαίρι του 1921, ξεπέρασε τους 300.000 άνδρες.

[Στολή – Σημαία](#)

Στολή

Οι τροποποιήσεις, που έγιναν στη στολή των αξιωματικών και οπλιτών, την περίοδο αυτή, ήταν ελάχιστες. Το 1917 καθορίστηκε η σπάθη να φέρεται από τους αξιωματικούς και τους ανθυπασπιστές με τη μεγάλη στολή και μόνο κατά τις παρουσιάσεις τους ή όταν οδηγούσαν ένοπλο τμήμα. Στις άλλες παρουσιάσεις επιτράπηκε να χρησιμοποιούν ράβδο ή μαστίγιο. Επίσης, έγιναν τροποποιήσεις στο θερινό πηλήκιο και στο πηλήκιο της στολής εκστρατείας, ως προς το σχήμα, τις διαστάσεις και τα διακριτικά.

Τα αμέσως επόμενα χρόνια καθορίστηκε ο τύπος της στολής, που θα έφεραν οι ελεγκτές, οι διαχειριστές και οι στρατιωτικοί υπάλληλοι, οι οποίοι εξομοιώνονταν με αυτούς. Καθορίστηκε ακόμη, οι αξιωματικοί των Όπλων, που εκτελούσαν επιτελική υπηρεσία, να φέρουν αμφιμασχάλια προσαρμοσμένα στον αριστερό ώμο.

Σημαία

Το 1914 καθιερώθηκε η σημαία των Φρουρίων σχήματος τετραγώνου, χρώματος κυανού με λευκό σταυρό και στέμμα στη μέση για τα υπουργεία, πρεσβείες και τα δημόσια ή δημοτικά καταστήματα. Επίσης, καθιερώθηκε ως Εθνική Σημαία, που επιτρεπόταν να υψώνεται από τους ιδιώτες, η Εμπορική Ναυτική Σημαία. Η διαφορά της από την Πολεμική Ναυτική Σημαία ήταν ότι η τελευταία πλαισιωνόταν με βασιλικό στέμμα.

Τέλος, θεσμοθετήθηκε, από τις μονάδες του στρατού, πολεμική σημαία να φέρουν μόνο τα συντάγματα Πεζικού και Ευζώνων.

Παράσημα – Μετάλλια

Τάγμα Αριστείας του Γεωργίου Α΄. Συστάθηκε το 1915, με την ευκαιρία του διπλασιασμού της εκτάσεως του Ελληνικού Κράτους και σε ανάμνηση της πεντηκονταετούς βασιλείας του Γεωργίου Α΄. Στο Βασιλικό Τάγμα του Γεωργίου Α΄ εντάσσονταν όσοι διέπρεπαν στους αγώνες της πατρίδας ή διακρίνονταν σε οποιοδήποτε τομέα της Δημόσιας Διοικήσεως, της Πολιτικής, των Γραμμάτων, των Τεχνών, της Οικονομίας κ.τ.λ. Στους τιμώμενους για πράξεις σχετιζόμενες με τα στρατιωτικά και ναυτικά πράγματα της χώρας απονέμονταν τα διάσημα του Τάγματος μετά ξιφών.

Το 1925 το Τάγμα Γεωργίου Α΄ καταργήθηκε λόγω της αλλαγής του Πολιτεύματος. Ανασυστήθηκε το 1935 και οι εντάξεις συνεχίστηκαν μέχρι την οριστική κατάργησή του το 1973. Αντικαταστάθηκε από το Τάγμα Αριστείας της Τιμής, το οποίο θεσμοθετήθηκε το 1975.

Αριστείο Ανδρείας. Καθιερώθηκε για πρώτη φορά το 1913 και απονεμόταν σε όσους διακρίνονταν για ανδραγαθία ή στρατιωτική αξία στον πόλεμο ή την ειρήνη. Το Αριστείο αυτό όμως καταργήθηκε σιωπηρά και δεν απονεμήθηκε σε κανέναν μέχρι το 1921, οπότε ανασυστήθηκε.

Μετάλλια Ελληνοτουρκικού και Ελληνοβουλγαρικού Πολέμου: Καθιερώθηκαν το έτος 1913, σε ανάμνηση των ένδοξων Βαλκανικών Πολέμων 1912-13 και απονεμήθηκαν σε κάθε στρατιωτικό ή εξομοιούμενο πολίτη (Έλληνα ή ξένο), ο οποίος έλαβε μέρος στους πολέμους αυτούς.

Αναμνηστικό Μετάλλιο Τάγματος Γεωργίου του Α΄. Καθιερώθηκε το 1915 και απονεμόταν μέχρι το 1973, οπότε και καταργήθηκε, σε υπαξιωματικούς, στρατιώτες, κατώτερους υπαλλήλους και ιδιώτες, οι οποίοι λόγω του βαθμού ή της θέσεώς τους δεν προβλεπόταν να τιμηθούν με τα διάσημα του αντίστοιχου Τάγματος Αριστείας.

Πολεμικός Σταυρός 1916-17. Καθιερώθηκε το 1917 και απονεμόταν σε σημαίες συνταγμάτων που διακρίθηκαν, σε στρατιωτικούς και ιδιώτες για διακεκριμένες πράξεις στο πεδίο της μάχης ή για την τήρηση της έννομης τάξεως και ασφάλειας του Κράτους.

Μετάλλιο Στρατιωτικής Αξίας 1917. Καθιερώθηκε το 1917 και απονεμόταν σε αξιωματικούς για διακεκριμένες πράξεις, συνεχείς υπηρεσίες και εξαιρετικές διοικητικές ικανότητες. Από το 1945 απονέμεται μόνο σε καιρό ειρήνης.

Διασυμμαχικό Μετάλλιο «ΝΙΚΗΣ». Καθιερώθηκε το 1920, κατά τη διάρκεια της Διασκέψεως Ειρήνης των Βερσαλλιών, σε ανάμνηση του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Απονεμήθηκε σε στρατιωτικούς, που είχαν συμπληρώσει τρίμηνη τουλάχιστον υπηρεσία στη ζώνη των πρόσω ή τραυματίστηκαν κατά τις επιχειρήσεις.

Μέριμνα για το προσωπικό

Με νόμο του 1914 ρυθμίστηκαν τα σχετικά με τη σύσταση και τον οργανισμό λειτουργίας των στρατιωτικών λέσχων. Στρατιωτικές λέσχες ιδρύθηκαν σταδιακά σε όλες τις στρατιωτικές φρουρές και, πέρα από την εξυπηρέτηση του στρατιωτικού προσωπικού και των οικογενειών τους, από πλευράς φαγητού και ψυχαγωγίας, συνέβαλαν σημαντικά και στη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ του στρατού και του κοινού. Μεγάλη επίσης υπήρξε η συμβολή τους στην πολιτιστική πρόοδο, κυρίως των μικρών επαρχιακών φρουρών, με τις βιβλιοθήκες που διέθεταν και τις ποικίλες εκδηλώσεις που οργανώνονταν σε αυτές.

Το 1917 καθορίστηκε η παρεχόμενη περίθαλψη στις οικογένειες των ανδρών υπό τα όπλα, καθώς επίσης και η περίθαλψη και αρωγή στα θύματα πολέμου και τις οικογένειές τους. Για την επαγγελματική αποκατάσταση των αναπήρων πολέμου συστήθηκε το 1918 σχολή με την επωνυμία «*Στέγη της Πατρίδος*», με διοικητή στρατιωτικό. Σε αυτή μπορούσε να εισαχθεί, μετά από σχετική αίτηση, κάθε στρατιωτικός, ανεξάρτητα από το βαθμό του, που είχε καταστεί ανάπηρος από τραύματα ή ασθένεια στη διάρκεια του πολέμου. Η φοίτηση διαρκούσε ενάμισι έτος και η εκπαίδευση απέβλεπε στην εκμάθηση κάποιας τέχνης ή επιστήμης.

Το 1919 συστήθηκε Γραφείο Πληροφοριών για να ενημερώνει τις οικογένειες των στρατιωτικών και τρία χρόνια αργότερα (1922) Οδοντιατρείο Φρουράς Αθηνών για τη δωρεάν περίθαλψη των στρατιωτικών και με πληρωμή των οικογενειών τους.